

**MERSİN YÖRESİNDEN MAHALLÎ BİR FIKRA TİPİ ÖRNEĞİ:
ERDEMLİLİ MUDAHHAR ¹**

**A LOCAL ANECDOTE TYPE FROM REGION OF MERSİN:
MUDAHHAR IN ERDEMLİ**

БАСНИ ИЗ РАЙОНА ЭРДЕМИЛ МЕРСИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Nilgün ÇIBLAK COŞKUN*
Ömer KIRMIZI**

ÖZ

Geçmişten günümüze sözlü kültür ortamında icra edilmekte olan fıkralar, anonim halk edebiyatının konusu ve örneklerinin sayısı bakımından en zengin, en renkli türlerinden biridir. Halkın müşterek yaratma gücünden beslenen fıkralar, güldürmek, bir düşünceyi açıklamak, bir tezi savunmak, bir kişiyi ikna etmek gibi değişik amaçlarla anlatılırlar. Fıkra tipleri ise belirli bir sosyal çevre veya zümre ile bir düşünüş ve davranış biçimini temsil yeteneği kazanan tiplerdir.

Bu çalışmada Mersin'in Erdemli ilçesinde fıkra anlatma geleneği içerisinde önemli bir yeri olup mahalli fıkra tipi olarak değerlendirilmesi gereken "Mudahhar fıkraları" ele alınıp incelenmiştir. Tarihi süreç içerisinde bölgede yaşayan Yörüklerin konar-göçer yaşam tarzından yerleşik düzene geçmeye başlamaları, sosyokültürel hayatta önemli değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimler kimi zaman mizahi yolla çeşitli anlatılarda, özellikle fıkralarda konu edilmiştir.

Makalede, Erdemli merkez ve köylerinden derlenen 15 adet Mudahhar tipine bağlı fıkra örneği, biçim ve içerik bakımından tahlil edilmiştir. Ayrıca Mudahhar tipinin, Mersin fıkra anlatma geleneği içerisindeki yeri üzerinde durulmuş, bu fıkraların yöre sosyokültürel yaşamındaki işlevlerine değinilmiştir. İncelememiz sonucunda söz konusu yöre insanının konar-göçer yaşam tarzından yerleşik yaşam tarzına geçiş sürecinde karşılaştığı aksaklıkları, olumsuzlukları, zıtlıkları, "Mudahhar tipi" aracılığıyla dile getirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Fıkra, Mersin fıkraları, mahalli fıkra tipi, Mudahhar fıkraları, Yörük fıkraları.

ABSTRACT

The anecdotes that has been occurred in oral culture from past to present are one of the richest kind of anonymous folk literature in terms of subject and numbers of sample. The anecdotes which are formed by co-creating power of public participation are occurred to entertain, explain an idea and persuade.

¹ DOI : 10.17498/kdeniz.2059

* Prof. Dr., Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü Öğr. Üyesi, nilciblak@gmail.com

** Uzman öğretmen, MEB

In this study, local anecdotes which is name “Mudahhar anecdotes” that are the important in tradition of telling anecdote in the Erdemli district of Mersin were examined. Yörüks who become passed from nomadic life in this region have made significant change in socio-cultural life. These changes took part in anecdotes with humors.

In this article, 15 anecdotes that is anecdotes of Mudahhar type were compiled from Erdemli center and its villages. They were analyzed in terms of form and content. Besides, types of Mudahhar anecdotes were examined in tradition of telling anecdote in Mersin and knowledges of socio-cultural life about function of these anecdotes were given. Finally, when Yörüks passed from nomadic life, they told their problems which is about their life with type of Mudahhar anecdotes.

Key Words: Anecdotes, Mersin anecdotes, local type of anecdote, Mudahhar anecdotes, Yörüks anecdotes.

АННОТАЦИЯ

Басни со старых времён по сегодняшний день являются самыми богатыми примерами народной литературы. Басня являются общим народным продуктом и применяется для рассмешения, пояснения идеи, защиты своих идей и убеждения кого либо. Имеются разные типы басней, которые выражают идеи и поведения разных групп общества.

В статье рассматриваются басни и красноречивые традиции Эрделийского района Мерсинской области. Переход местных ёруков из кочевого образа жизни к оседлому, значительно изменило социо-культурное положение этого общества. Эти изменения были отображены в баснях.

В статье рассматриваются 15 басней указанного района, указывается на традиции по изложению басен. В баснях рассказывается о всех трудностях, с которыми сталкивались кочевники ёруки при переходе на оседлую жизнь.

Ключевые слова: басня, басни Мерсина, локальный тип басни, сединённые басни, басни ёруков.

0.Giriş

İnsanoğlunun en temel davranış biçimlerinden birisi olan gülme, hem doğa hem temel bilimcilerin dikkatini çekmiş, farklı disiplinlerde gülmenin nasıl meydana geldiği, nedenleri, sosyal ve psikolojik işlevleri, toplum yaşamında üstlendiği rolleri belirlemek için pek çok araştırma yapılmıştır.

Gülme konusunda Batı'daki antik dönemden günümüze kadar çeşitli teoriler ileri sürülmüş ve bu teorilerle gülmenin analizi ve tasnifi yapılmaya çalışılmıştır. Bu teorileri genel olarak üç başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar; “üstünlük, zıtlık ve rahatlama” teorileridir. Genel özellikleri itibarıyla bu teorilerin her biri, gülmenin tek bir yönüne veya özelliğine dikkat çekmektedir. Bu üç teorinin birleştikleri ortak nokta ise gülmenin insan yaşamında hayatı bir öneme sahip olmasıdır (Türkmen, 2000: 2). Bu yönüyle gülmenin edebi eserlerdeki yansımaları takip edilerek aslında gerek bireylerin gerekse toplumun maddi ve manevi değer yargılarıyla ilgili pek çok bilgiye ulaşılabileceği unutulmamalıdır.

Millet olarak Türklerin zengin ve köklü bir mizah kültürü vardır. Nasreddin Hoca gibi sınırları bu coğrafyayı aşmış bir mizah tipinin varlığı bile Türk halkının mizah geleneğinin

zenginliğini anlamak için yeterlidir. Tarihi seyir içerisinde Nasreddin Hoca dışında İncili Çavuş, Bekri Mustafa gibi fıkra tipleri ortaya çıkmış; dinî inanç ve kanaatler açısından heteredoks İslam anlayışının düşünsel ve inançsal özelliklerini temsil eden Bektaşî fıkraları; belirli bir bölge veya yöre insanını temsil eden Karadeniz fıkraları ve diğer mahalli fıkra tipleri Türk halkının mizah gücünü göstermektedir. (Apaydın, 2014: 459). Halk mizahını fıkra tipleriyle veya fıkra külliyatıyla sınırlamak elbette doğru değildir. Bunun haricinde dini-tasavvufî halk edebiyatı ile âşık edebiyatı mahsullerinde; masal, tekerleme, mani, türkü, atasözü ve deyim, seyirlik oyunları gibi anonim halk edebiyatının çeşitli örneklerinde mizah öğelerine rastlamak mümkündür. Ancak bu türler içerisinde konusunu yaşanmış hayat sahnelerinden alan fıkralar, bireyin ya da toplumun günlük hayatta karşılaştığı olumsuzlukları, çarpıklıkları, zıtlıkları, eski ve yeni arasındaki çatışmaları ince bir zeka ve mizah anlayışıyla yansıtması bakımından diğer türlerden hususi bir yere sahiptir.

Türk halkı olaylar karşısındaki düşünce, tutum ve davranışlarını etkili bir şekilde fıkralarla duyurmuştur. Fıkralar, kaynağını tarihin derinliklerinden alan bir türdür. Nitekim fıkraların yapılarındaki gülme olayını yaratan öğeler üzerinde durulduğunda, halkın yaratma gücünden doğan bu estetik biçimlerde ince bir mizah, keskin bir alay ya da hikmetli bir sözün mutlaka yer aldığı görülmektedir. Türk halk mizahı, fıkralarda zengin bir görünüm sergiler. Fıkralar, Türk halkının sağduyusu ve iğneleyici özellikleri birleşerek ortaya çıkmıştır. Bu fıkralarda Türk halkının mizaha bakışını ve engin hoşgörüsünü bulabiliriz. Fıkralar toplum ve insan ilişkilerini irdeleyen, olaylara ayna tutup yansıtan yönleriyle de işlevseldir (Artun, 2006: 147). Bir başka deyişle fıkralar, bir toplumun duygu ve düşüncelerini, muhakeme gücünü, zekâsını, esprî anlayışını ve ortak görüşlerini yansıtması bakımından önemlidir.

Fıkraların oluşumunda etkili en önemli unsurlardan biri de fıkra tipleridir. Bu tipler fıkranın kahramanıdır, ancak asıl önemli özelliği halkın kendisine ait özellikleri temsil etme yeteneği verdiği bir şahsiyet olmalarıdır. Türk halk kültüründe belirli tiplere dayandırılarak anlatılan pek çok fıkra örneği vardır. Bu tiplerden bazısının ünü, sınırlarımızı aşmış iken "mahalli tipler" ise küçük bir yörede tanınmakta ve bu yöre insanının özelliklerini yansıtmaktadır.

Bu makalenin konusu olarak seçilen "Mudahhar fıkraları" da Mersin'in Erdemli ilçesine ait bir mahalli fıkra tipidir. Mersin fıkra anlatma geleneği içinde önemli bir yeri bulunan Mudahhar fıkraları, konar-göçer yaşam tarzından yerleşik hayata geçen Yörüklerin yaşamı ve dünya görüşü ile ilgili önemli kesitler sunmaktadır. Çalışmamızda Erdemli ve köylerinden derlenen 15 adet Mudahhar tipine bağlı fıkra örneği, yaşatıldığı yörenin kültürel özelliklerine ve fıkra anlatma geleneği göz önünde bulundurularak biçim ve içerik bakımından incelenmiştir. Ayrıca Mudahhar fıkralarının yöre insanının sosyokültürel hayatındaki yeri ve işlevleri belirlenmeye çalışılmıştır.

1. Erdemli'de Fıkra Anlatma Geleneği

Çukurova başta olmak üzere ülkemizde Yörük nüfusunun en yoğun olduğu illerin başında Mersin gelmektedir. Yörede Boynuinceli (Boyuninceli), Bahşişli, Tırtarlı, Cerrahlı, Koçaşlı, Bolacalı, Keşefli gibi Yörük aşiretleri konargöçer hayatı sürdürmeye çalışmaktadır. Doğayla temasın yoğun olduğu bir yaşam tarzını ifade eden konar-göçerlik, çerçevesi yayla ve sahil arasında mevsimsel yer değiştirmeye esasına dayanan, ekonomik ve kültürel hayatı bu yer değiştirmeler sonucunda şekillenen bir zümre ortaya çıkarmıştır.

Sosyal ilişkilerin daha samimi olduğu bu toplumsal yapı içerisinde zengin bir fıkra anlatma geleneği tespit edilmiştir. Mersin'in Erdemli ilçesinde bu geleneğin güçlü

temsilcilerini bulmak mümkündür. Yörede usta fıkra anlatıcılarına “mukallit” adı verilmektedir. Yetişmeleri için herhangi bir özel ortamın veya eğitimin olmadığı bu icracılar, fıkralarını kahvede, dost meclislerinde, düğünlerde, davar güderken kısacası her türlü sosyal ortamda anlatmaktadırlar.

Erdemli’de Mudahhar tipinin dışında sayıları bir hayli fazla olan başka mahalli tipler de vardır. Bunlar arasında “Cerrah Hüseyin, Ebil Bakkal, Yavru” tiplerini sıralamak mümkündür. Bu şahıslardan ilk ikisi bugün hayatta değildir, ancak Yavru lakaplı fıkra tipi hâlâ hayatta olup bu şahısla ilgili yörede pek çok fıkra anlatılmaktadır, ayrıca kendisi de usta bir fıkra anlatıcısı olarak tanınmaktadır.

Bu kişilerden Cerrah Hüseyin olarak bilinen Hüseyin Arslan, 1916 yılında Erdemli’ye bağlı Güneylü Köyü’nde doğmuş, 1989 tarihinde aynı köyde vefat etmiştir. Erdemli’de halk hekimliği yöntemleriyle birçok insanı tedavi ettiği için kendisine “Cerrah Hüseyin” lakabı verilmiştir. Son derece muzip ve hazırcevap bir kişiliğe sahip olan Cerrah Hüseyin’in fıkralarındaki odak nokta müstehcenliktir (K.6, K.9, K.12, K.13). Bu özelliğinden dolayı Cerrah Hüseyin’in anlattığı fıkralar, halk arasında özellikle erkekler arasında günümüzde de anlatılmaktadır.

Ebil Bakkal’ın ise asıl ismi Hebil Keskin olup doğum ve ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir (K.1, K.13). Seyyar bakkalıyla köy köy, yayla yayla gezen ve Yörüklerin her haline şahitlik eden Ebil Bakkal’ın, ticari değiş tokuşlar ve veresiye alış verişler üzerine anlatılan birçok fıkrası mevcuttur.

1949 yılında Erdemli’ye bağlı Esenpınar (Güvere) Köyü’nde doğan Muzaffer Şen, halim selim bir kişiliğe sahip olmasından ötürü yörede “Yavru” lakabıyla bilinmektedir. Uzun yıllar kahve işleten Yavru, kendisini tanımayanlarca içine kapanık, sessiz biri olarak bilinir. Ancak yörede "gasavan atma"² terimiyle bilinen ve özellikle erkeklerin katıldığı sohbet ortamlarında fıkralarıyla nam salmıştır (K.5, K.9, K.10). Son yıllarda ekonomik durumunun bozulmasıyla beraber kendisini dini hayata veren Yavru, günümüzde Erdemli ilçe merkezindeki Koyuncu Mahallesi’nde küçük bir çay ocağı işletmeye devam etmektedir.

Mersin ve Mersin’in ilçesi olan Erdemli’deki kültürel, sosyal ve ekonomik hayata bakıldığında fıkraların oluşumuna zemin hazırlayan sosyal ve kültürel bir dokunun varlığı hemen göze çarpar. Bir yere misafir olma, kahvede oturma, pazarda karşılaşma, düğüne gitme gibi herhangi bir ortamı yöresel deyişle “gasavan atma”nın zemini kabul eden halk, fıkralar aracılığıyla sohbetlerde baskın duruma geçmektedir.

Yöre fıkraları bazen ders vermek bazen de güldürmek ve eğlendirmek amacıyla anlatılmaktadır. Yörede fıkra anlatan kişiler yerleşik hayata geçse bile konargöçerlikle ilgisini tamamen kesmemiş, çocukluğu veya gençliği köylerde, yaylalarda geçen kişilerdir. Sözlü edebiyatın doğası gereği unutulma tehlikesiyle karşı karşıya olan yöre fıkralarını, bu usta anlatıcılar icra etmekte ve yaşatmaktadır.

Yöre fıkralarının gücünü ve etkisini ortaya koyan en önemli unsur bu fıkraların bağlamıdır. İracının yaşı, hayat tecrübesi, yetiştiği kültürel ortam, anlatılarının etkisini belirleyen önemli unsurlardır. Örneğin yazılı kültür ortamına aktarılmış bir fıkra metninden hiçbir zevk almayan okuyucu, aynı fıkrayı usta bir anlatıcıdan dinlediğinde anlatıyı komik bulup büyük bir keyifle gülebilmektedir.

² Herhangi bir konu belirlemeden, zaman geçirmek amacıyla yapılan sohbet.

İcracı gibi dinleyicilerin de aynı kültürel havayı solumuş olmaları fıkrayı etkili ve anlamlı kılmada önemli faktörlerdendir. Fıkra anlatılırken dinleyicilerin fıkrayı bölmesi, anlatıcuyu durdurmaları gibi etmenlerin yanı sıra; ortamda bulunanların bazen gülmesi, icracıyı motive eden cümleler sarf etmeleri icracının performansını olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Yöreden derlenen fıkra metinlerine baktığımızda bazı fıkraların Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde rastlanan, benimsenmiş anlatım kalıpları ile yer ve kişi adlarının değiştirilmesi sonucu oluşan fıkralar olduğu görülecektir. Bunun dışındaki fıkralar yöredeki zengin sosyal hayatın mahsulü olan, yöre insanının yaşamını yansıtan fıkralardır.

2. Türk Fıkra Tipleri ve Mersin Fıkraları Arasında Adı Geçen “Mudahhar Tipi”nin Bu Tasnif İçindeki Yeri

Türk sözlü ve yazılı edebiyatı içinde belirli bir sosyal çevre veya zümre ile bir düşünüş ve davranış biçimini temsil yeteneği kazanan unsurlara tip denmektedir (Aça, 2010: 639). Bölge ve yöre tipleri denildiğinde ise belirli bir coğrafya üzerinde yaşayan insanları temsil eden ve bağlı oldukları mekânla isimlendirilen fıkra tipleri anlaşılmaktadır. Bu tipin temel özelliği coğrafi bir isimle anılması ve adı geçen coğrafya içinde yaşayan insanları temsil etmesidir (Artun, 2006: 157).

Tipleşme, yazılı edebiyattan farklı olarak sözlü edebiyat içinde farklı bir sürece bağlı olarak gerçekleşmekte olup bu süreçte sözlü edebiyatın; anonim olma, geleneksel olma, kalıplaşmış olma gibi tüm özellikleri etkili olmaktadır. Tüm halk anlatı türlerinde olduğu gibi fıkralar da bir tipe bağlı olarak anlatılmaktadır. Bu fıkra tiplerinde bölgesel veya ulusal farklılıklar görülebilmekte, kimi hallerde de farklı tipler etrafında oluşan fıkralar arasında geçişler yaşanabilmektedir. Mahallî bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılan fıkranın zamanla Nasreddin Hoca'ya veya İncili Çavuş'a mal edilmesi veya tam tersinin gerçekleşmesi buna örnektir (Aça, 2010: 639).

Türk edebiyatında gerek sözlü kültür gerekse yazılı kültür ortamındaki bütün fıkralar, halkın yarattığı bir fıkra tipine bağlı olarak yaratılmışlardır. Fıkra tipi fıkranın kahramanıdır. Fıkralarda günlük hayatın hemen her kesiminde rastlanabilecek başka tipler de vardır, ancak “fıkra tipi” olarak adlandırdığımız tip, halkın kendisini temsil etme yeteneğiyle ön plana çıkmış, fıkradaki olayın çevresinde kümelendiği asıl kahramandır. Bu şahıs, bağlı bulunduğu toplumun düşünce yapısını ve davranış biçimini temsil etmektedir.

Fıkra tipleri, gerçek hayatta yaşamış kişiler arasından seçilebileceği gibi, çeşitli zümrelerin, azınlıkların, bölge ve yörelerin, kültürlerin ortak özelliklerinin bir araya gelmesiyle, ortak yapı hususiyetlerinin bir şahsiyete yüklenmesiyle sonradan yaratılmış, kişilik vasfı kazandırılmış tipler de olabilir. Esasında bütün fıkra tipleri, öz kişilikleri unutulmuş veya bundan kurtulmuş şahıslar arasından yaratılmıştır. Doğduğu ve yaşadığı toplumun ortak özelliklerini temsil ettiği ölçüde de tip, yayılma, tanınma ve kabul edilme alanını genişletmiştir. Böylelikle beşeri ve sosyal unsurları bünyesinde taşıyan fıkra tipleri, kalıcılık ve ebedilik niteliğine ulaşmıştır. Halk bu tipleri nasıl görmek istiyorsa o kalıp içinde kabul etmiştir. Bu nedenle söz konusu tipler, halkın gözü, kulağı, hissiyatı, aklı, yargı gücü, zekası ve sesi olma görevine hak kazanmışlardır (Yıldırım, 1999:18). Kısacası fıkra tipleri, ferdi özelliklerini kaybetmiş ve bağlı bulunduğu sosyal çevredeki insanların zihniyet ve davranış biçimleriyle şekillenmiş, ortak eğilimleri yansıtan bir tip haline gelmiştir.

Fıkra tipleri, halk tarafından yaratılmakla birlikte hiç şüphesiz tarihî bir şahsiyet olarak yaşadığı tespit edilen fıkra tiplerinin sahip oldukları karakteristik özellikler de tipleşmede belirleyici etkenler arasında yer almaktadır. Zekilik, hazırcevaplık, nüktedanlık gibi

tipolojik özellikler, fıkra tipinin ve ona bağlı fıkraların ortaya çıkmasında son derece önemli rol oynamaktadır (Aça, 2010: 639).

Fıkralar, halk edebiyatı araştırmacıları tarafından konuları ya da tipleri göz önünde bulundurularak sınıflandırılmıştır. Sait Uğur (1947: 5-15), Mehmet Tuğrul (1969: 121), Pertev Naili Boratav (1978: 91), Saim Sakaçoğlu (1992: 13), Şükrü Elçin (1993:566) ve Dursun Yıldırım (1999: 24-32)'in tasnif çalışmaları bunlardan bazısıdır.

Bu çalışmalar içerisinde en kapsamlı fıkra tipi tasniflerinden birisi Dursun Yıldırım'a ait olup aşağıdaki şekildedir: (Yıldırım 1999: 24-32)

- 1.Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler
- 2.Zümre tipleri
- 3.Azınlık tipleri
- 4.Bölge ve yöre tipleri
- 5.Yabancı tipler
- 6.Gündelik tipler
- 7.Moda tipler

Saim Sakaçoğlu ise “Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca” adlı eserinde fıkraları üç ana başlık altında incelemiştir: (Sakaçoğlu, 1992: 43-44)

I. Tarihte yaşamış şahıslar etrafında teşekkül eden fıkralar

1. Her bölgede tanınan ünlü tipler (Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa gibi)
2. Sadece yaşadıkları bölgede tanınan tipler (Tayyip Ağa “Konya”, Niyazi Dede “Sivas”, Murtaza “Kastamonu”, İbik Dayı “Elazığ” gibi)

II. Bir topluluğu temsil eden tipler etrafında teşekkül eden fıkralar

1. Din veya bir inanış sistemiyle ilgili olanlar (Hoca, Kadı, Bektaşî, Tahtacı gibi)
2. Bir bölge halkıyla ilgili olanlar (Karadenizli, Kayserili, Karatepeli gibi)
3. Bir karakter veya meslek grubuyla ilgili olanlar (ahmak, deli, cimri, sarhoş, hırsız, doktor gibi)

III. Eş kahramanlı fıkralar (hoca-talebe, usta-çırak, ebeveyn-evlat, komutan-asker)

Yukardaki tasniflerden ilkinde Dursun Yıldırım, “ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler”i temsil derecelerine göre alt başlıklara ayırmış ve bu başlıklar arasında “mahalli tipler”e de yer vermiştir. Bu makalede inceleme konusu edindiğimiz Mudahhar tipi de, işte bu başlık altında incelenmesi gereken tiptir.

Saim Sakaçoğlu'nun tasnifine göre ise Mudahhar, “tarihte yaşamış şahıslar etrafında teşekkül eden fıkralar” ana başlığının altında yer alan “sadece yaşadıkları bölgede tanınan tipler” sınıflaması içinde yer almaktadır.

Bir mahalli tip örneği olan “Mudahhar”, Mersin'in Erdemli ilçesinde ve bu ilçeye bağlı köylerde yaşayan halk tarafından çok iyi tanınan, gerçekten yaşamış bir şahıstır. İnce ve kıvrak zekâsıyla yöre insanının beğenisini kazanan Mudahhar, zamanla yöre halkının duygu ve düşüncelerine tercüman olmuş, konargöçer yaşam tarzından yerleşik hayata geçen bu yöre halkının tutum ve davranışlarını temsil etme yeteneği kazanmıştır.

3. Mudahhar'ın Hayatı

Asıl ismi Muzaffer Poyraz olan Mudahhar, 1912 yılında Erdemli'ye bağlı Sorgun köyünde dünyaya gelmiştir. Anne adı Kiraz, baba adı Ömer olan Muzaffer'in ismi, halk arasında zamanla söyleyişte sağladığı kolaylık nedeniyle Mudahhar şeklini almıştır. Düzenli bir eğitim hayatı olmayan Mudahhar, su değirmeni çalıştıran babasının yanında küçük yaşlarda çırak olarak çalışmaya başlamıştır. Askerliğini yaptıktan sonra babasının vefatı üzerine değirmencilikle geçimini sağlamaya devam etmiştir. Toplumun hemen her kesiminden insanın uğrak yeri olan işyerinde uzun gözlemler yapma fırsatı bulan Mudahhar, değirmencilüğün yanı sıra kamyonculuk, davarcılık, çiftçilik gibi değişik mesleklerle de uğraşmıştır. Yaptığı evlilikten üç kız, dört erkek çocuk sahibi olan Mudahhar 1976 yılında Erdemli'de vefat etmiştir (K.6, K.9). Günümüzde çocukları, Erdemli'de yaşamaya devam etmektedir.

Hayatta olduğu süreçte değişik mesleklerle uğraşan, el becerisi iyi olan ve insanlarla kolay iletişim kurabilen Mudahhar, zeki ve hazırcevap bir kişiliğe sahiptir. Yaşadığı döneme göre gelişmelere açık olduğu ve teknolojik aletleri kullanmada çevresindekilere göre öncü olduğu söylenebilir. Kamyonet, motosiklet gibi ulaşım araçları ile radyo gibi teknolojik aletleri ilk alıp kullanan kişi olarak yörede ün yapmıştır. Fıkralarda görüleceği üzere zaman zaman bu özelliğinin ceremesini çekse de (MF-2, MF-6, MF-11) yenilikleri takip etmekten geri durmamıştır. Ayrıca yörede herkesin yardımına koşması, insanlar arasındaki şöhretini artırmış, ismi etrafında teşekkül eden fıkralar halk muhayyilesiyle zenginleştirilmiştir.

4. Mudahhar Fıkralarının İçerik ve Yapı özellikleri

Erdemli merkez ve köylerinden derlenen ve baş kahramanı Mudahhar olan 15 fıkra metnini aşağıdaki başlıklar altında incelemek mümkündür:

4.1. Fıkraların Konusu

Türk fıkraları konularını, tamamıyla yaşanmış hayat sahnelerinden alır. Bir fıkra genellikle tek bir olay üzerine kurulur, fakat birden fazla olayın yer aldığı fıkralar da mevcuttur. Fıkraların merkezinde ise daima insan-toplum, toplum-insan ilişkileri yer alır. Toplum hayatında ortaya çıkan zıtlıklar, düşünce ve davranış farklarından doğan çatışmalar fıkraların konusunu oluşturur. Fıkraların konu bakımından en büyük ve en zengin grubunu, sosyal, ekonomik, siyasî görüş ayrılıklarından doğan çatışmalar; aile, terbiye, hukuk, yardımlaşma ve beşerî kusurlarla ilgili meseleler oluşturur (Yıldırım, 1999:5-6). Buna göre toplum hayatında kurulu düzeni sarsarak insanları rahatsız eden hemen her türlü olay fıkralara konu edilmiştir.

Mudahhar fıkralarının konularını ise aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

1. Karı-koca / kadın-erkek ilişkisi (MF-3, MF-5, MF-12)
2. Teknolojik aletlerin kullanımındaki yetersizlik / bilgisizlik (MF-2, MF-6, MF-11)
3. Sağlık (MF-8, MF-11)
4. Açgözlülük (MF-15)
5. Sahtekârlık (MF-4)
6. Nankörlük (MF-7)
7. Gençlerin evlilik kararlarında ailelerinin rolü (MF-1)
8. Moda (MF-10)

9. Hekimlik ve tedavi yöntemleri (MF-9)
10. Din adamlarının din istismarlığı (MF-13)
11. Yörük kültüründe İslam anlayışı (MF-14)

Görüldüğü üzere Mudahhar fıkralarının büyük bir çoğunluğunun konusunu, cemiyet hayatında hemen her zaman rastlanabilecek çatışmalar oluşturmaktadır. Bunlar arasında kadın-erkek ilişkisi, aile yapısı, eğitimsizlik, yardımlaşma, misafirperverlik, ahlaki değerler, moda ve hekimlikle ilgili konular önde gelmektedir. Bunun yanı sıra dini istismar eden belirli kesim ile konar-göçerlikten yerleşik hayata yeni geçmiş Yörük kültüründeki İslam anlayışını konu edinen fıkra örnekleri de bulunmaktadır.

Mudahhar fıkraları içerik bakımından, Erdemli ve çevresinde yaşayan Yörüklerin hayat tarzı, dünya görüşü, sosyal olaylara karşı tutum ve davranışları, din anlayışları hakkında fikir verici niteliktedir. Yöre insanı, Mudahhar tipi aracılığıyla sosyal hayatta ortaya çıkan hemen her türlü olumsuz tutum, düşünce ve davranışı tenkit etmiştir.

4.2. Fıkraların Yapı Özellikleri

Fıkralar, kısa ve yoğun anlatım gücüne sahip hikâyelerdir. Genellik tek bir olay ya da fikir üzerine kurulurlar. Kuruluş bakımından bir tez ve bir karşı tezdendir. Başlangıç kısmında olay ve ifade edilmek istenen düşünce verilir, karşılıklı konuşmalarla olay tartışılır ve bir hükme varılır. Hüküm fıkranın sonuç kısmıdır ve her fıkrada mutlaka bir “kıssadan hisse” gibidir. Bu mesaj halka derin bir mizah anlayışıyla verilir.

4.2.1. Dil ve Üslup

Mudahhar fıkraları dil ve üslup özellikleri bakımından üretildiği kültür çevresinin izlerini taşımaktadır. Bu fıkraların dili halk yaratması oldukları için sade ve anlaşılırdır. Fıkralardaki cümlelerde kullanılan zaman, daha çok geçmiş ve geniş zamandır. Cümleler yapı olarak basit yapı cümlelerdir.

Bu fıkraların dili, icracı ve dinleyiciye göre kimi zaman değişiklik göstermektedir. Ancak kelime kadrosu itibarıyla “gasavan atma, terki, cavur vb.” mahalli deyiş ve sözcüklere yer veren fıkralar, bu yolla yöre insanı için daha da anlamlı hale gelmektedir.

Fıkralar kısa ve yoğun bir anlatıma sahip olduğu için yöre fıkralarında da uzun tasvirlerle, gereksiz detaylara yer verilmez. Fıkralardaki canlılık karşılıklı konuşmayla sağlanır. Fıkranın son bölümünde nüktenin gücünü duyurmak için veciz niteliğinde özlü bir söz söylenir. Mudahhar fıkralarında nükteliyi güçlendirdiği için argo ve küfür de kullanılmaktadır.

4.2.2. Fıkralarda Şahıslar

Mudahhar fıkralarındaki tipler, günlük hayatta karşılaşılan gerçek yöre insanlarıdır. Bunlar genelde eş, çocuk gibi aile bireyleri ya da doktor, abdal, tamirci, tüccar, sebze ortağı gibi çeşitli meslek kollarına ya da etnik gruplara bağlı kişilerdir. Sadece bir fıkrada hayali olarak Çin prensesleri geçmektedir (MF-12). Fıkralardaki kişiler hayatta yüklendikleri görevler doğrultusunda kendilerine yer bulabilmişlerdir. Bu kişiler fıkranın somutlaşmasında ana karaktere yardımcı olan alt tipler yani ikincil şahıslardır.

4.2.3. Fıkralarda Zaman ve Mekân

Mudahhar fıkralarında zaman, fıkra kahramanı olan Mudahhar'ın gençlik döneminden ölümüne kadar geçen bir zaman dilimiyle sınırlanmış gibi görünmekle birlikte olayların asıl zamanı, konar-göçerlerin daha yeni yeni yerleşik düzene geçmeye başladıkları zamana

tekbül etmektedir. Nitekim yerleşik düzene geçişle birlikte teknolojik aletlerle tanışan yöre insanının yaşadığı sıkıntılar (MF-2, MF-6, MF-11); şahısların özellikleri, toplum yaşamıyla ilgili ipuçları (MF-1, MF-3 vb) ve din anlayışı (MF-14) olayların geçtiği zamanı açıklar niteliktedir. Bununla birlikte yöre insanının Mudahhar tipini, günümüz koşullarına uygun yeni olaylar, çatışmalarla da destekleyerek zenginleştirdiği görülmektedir. Nitekim caz müzikten söz edilmesi, modadan bahsedilmesi, delikanlıların uzun saçta özenmesi (MF-10, MF-11) yöre insanının günlük hayatındaki sorunlarını yansıtmaktadır.

Mudahhar fıkralarında geçen mekân Mersin, Erdemli ve Silifke hattıyla ve Yörük yerleşim alanlarıyla sınırlı tutulabilir. Bununla birlikte icracı, kendisinin ve çevresindekilerin bildiği belirli yerleri de hikâye içinde vererek olayların etkisi ve gücünü arttırmıştır. Bu yerleri; şehir (MF-2, MF-6), yayla (MF-3, MF-5, MF-7), düğün yeri (MF-5), pazar (MF-8), kahve (MF-7, MF-14), hastane (MF-9), cami (MF13), ev (MF-1, MF-3, MF-10, MF-11, MF-15), çadır (MF-5) vb. şeklinde sıralamak mümkündür. Bu yolla olayların geçtiği mekânlar, zihinde canlandırılır hale getirilmiştir.

5. Mudahhar Fıkralarında Sosyo-kültürel Yapıya Ait İzler

Erdemli ilçesi Yörük-Türkmen nüfusun en yoğun olduğu yerlerden biridir. İlçeye göç yoluyla gelen insanların dışında kendini Erdemlili sayan hemen herkes soyunu bir Yörük aşiretine bağlamaktadır. Kuşkusuz bunda Yörüklüğün popüler kültür karşısında bir yerlilik unsuru olması ve geleneğe vurgu yapmasının büyük önemi vardır. Yöredeki geleneksel kültürün bir insanı olan Mudahhar, şahsında ve fıkralarında Yörüklerin yaşamını, insani ve ailevi ilişkilerini, ekonomik faaliyetlerini betimleyici tablolar sunmaktadır.

Mudahhar'ın yetiştiği ortama bakıldığında geçmiş yıllarda yayla kültürü ve hayvancılık yöre insanı için vazgeçilmez bir yaşam tarzı olmuştur. Ancak günümüzde hayvancılık azalmış, yayla kültürü ise değişim geçirmiştir. Geçmişte hayvanlar için yaylaya çıkmak yaygınken günümüzde daha çok mevsimsel tarım yapmak ve serin bir ortamda yazı geçirmek amacıyla yaylaya çıkılmaktadır. Yöre halkında aile yapısı itibarıyla geleneksel yapı korunmasına rağmen haremlik-selamlık veya kaçgöç olayı yoktur. Tutucu bir toplum olmayan Yörüklerde kadının aile içerisinde önemli bir konumu mevcuttur. Kadının tarlada veya bahçede çalışması, hayvanların bakımında görev alması bunda etkilidir.

Yörüklerin yaşamında yerleşik hayata geçişle birlikte bir kırılma yaşanmıştır. Bu süreçte okuma -yazma oranı artmaya başlamış, hayvancılığa nispeten daha çok getirisi olan tarıma geçilmiştir, ancak hayvancılık ve yayla kültürü ile duygusal kopuş tamamıyla yaşanmamıştır. Mudahhar fıkralarında da çokça görülen yenilik karşısında çaresizlik, geleneği müdafaa gibi durumlar; insanları eskiye öykünmeye, yeniyeye cephe almaya sevk etmiştir. Derlemeler esnasında görüşülen kişilerin büyük bir kısmı yerleşik hayatla birlikte ekonomik açıdan büyük bir ilerleme sağladıklarını buna karşın gelenek, görenek gibi konularda büyük bir değişim ve yozlaşma olduğunu belirtmişlerdir.

6. Mudahhar Fıkralarının İşlevleri

Fıkralar bünyesinde mizah unsuru taşıyan türlerden biridir. Halk, yarattığı bu hikâyelerle sosyal hayatta ortaya çıkan her türlü olumsuzluğu mizahi bir üslupla eleştirme imkânı bulur. Olayları sağduyusu ile yargılayarak bir hükme bağlar. Bu hükümler, tecrübeler ışığında çıkmış atalar sözü kıymetindedir. Her biri bir düşünce, bir davranış veya bir tutuma örneklik etsin diye yaratılmış gibidir. İçlerinde taşıdıkları örnek olay ve durumlarla bağlı buldukları toplumu eğitmek ve terbiye etmek gibi amaçlar taşırlar (Yıldırım, 1999: 9-10). Buna göre fıkraların mizah ve hicivle yoğrulmuş fakat temel amacı bir mesaj içeren sözlü anlatılar olduğunu söylemek mümkündür. Fıkralar, insanları

eğlendirmek, güldürmek amacıyla anlatılıyor görünmesine karşılık asıl amaç bir mesaj iletmek, bir ders vermektir. Dolayısıyla güldürme veya eğlendirme sadece bir araçtır. İcracı, vermek istediği mesajı, iletişim ortamını da hesaba katarak hedef kitleye ulaştırır. Bunu doğrudan yapabileceği gibi dolaylı yollara başvurarak da gerçekleştirebilir.

Fıkraların oluşturulduğu ve icra edildiği ortamın özellikleri göz önünde bulundurulduğunda birey ve toplum üzerinde değişik etkiler bıraktığı görülmektedir. Eğlenmek, eğlendirmek, toplumsal davranış ve tutumlara destek vermek, eğitmek, ders vermek, bir davranışı yermek vb. işlevler bunlardan bazılarıdır.

Kahramanı Mudahhar olan fıkralarda güldürme, eğlendirme gibi amaçlar olmakla birlikte çoğu zaman bir ders verme amacı da vardır. Bu fıkralar; gelenek ve göreneklere, kültürel değerlere sahip çıkılmasının önemi (MF-10, MF-11); gençlerin sevdikleriyle evlenmelerine izin verilmesi ve ailelerin çocuklarının bu isteklerine olumlu yanıt vermeleri gerektiği (MF-1); eğitimsizliğin ve cahilliğin insanları toplum içinde komik duruma düşürdüğü (MF-2, MF-6); karşıt cinsler arasındaki kaç-göç anlayışının ikili ilişkilerde çarpıklıklar yaratacağı (MF-5); sözünü tutmayan, vefasız, yalancı, hilekâr, açgözlü kişilerin çevresindekilere maddi ve manevi zarar verdiği (MF-7, MF-8, MF-15); dini kendi çıkarlarına alet eden sahte din adamlarının olabileceği (MF-13) gibi çeşitli mesajları içermektedir. Bu mesajlar çoğu zaman muhatabı incitmeden, gücendirmeden mizahi bir üslup ve usta bir hazırcevaplılıkla dinleyicilere iletilmiştir.

Kısacası Erdemli yöresinden derlenen Mudahhar fıkralarının öncelikli işlevi insanları eğlendirmek ve hoşça vakit geçirtmektir. Bunun yanı sıra bu anlatıların aile yapısıyla, kadın-erkek ilişkisiyle, ahlaki değer yargılarıyla, sosyal normlar ve kurullarla ilgili mesaj vermek, geleneksel değerleri yansıtmak, kültürel değerleri savunmak gibi işlevlerinin de olduğu görülmektedir. Yöredeki fıkraların yaratıldığı ve yaratıcısının mensubu bulunduğu kültürel ortam düşünüldüğünde, bu fıkraların felsefi gerçekleri veya derin hakikatleri aktarmaktan ziyade zıtlıklar karşısındaki anlık hissiyatı anlatma ve bu yolla toplumsal ve kişisel baskılardan kurtularak rahatlama, çarpıklıkları gözler önüne sererek eleştirme gibi işlevleri de bulunmaktadır.

7. Sonuç

Fıkralar, mizah kültürünün en önemli folklorik unsurlarından olup zekâ ve mizahın uyumlu birlikteliğinden doğan hikâyeciklerdir. Kısa ve özlü bir anlatıma sahip olan fıkralar, bir kimseyi güldürmek, bir düşüncüyü açıklamak, bir tezi savunmak, bir kişiyi ikna etmek gibi amaçlarla anlatılan sözlü kültür ürünleridir.

Bu makalede Erdemli’de yetişmiş fıkra tiplerinden biri olan Mudahhar ele alınmış ve onun fıkra tipleri içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Fıkra tiplerinin, içinden çıktıkları toplumu temsil kabiliyetine sahip oldukları düşünüldüğünde Mudahhar’ın, tarihî süreç içerisinde konargöçer hayattan yerleşik hayata geçen Yörüklerin yaşamını sembolleştiren bir tip olduğu söylenebilir. Yörüklerin sosyokültürel hayatlarındaki bu değişim toplumda birçok mizahî ögenin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı bir gerçektir. Bu dönem içerisinde ortaya çıkan çarpıklıklar, aksaklıklar, değişim sancıları Mudahhar fıkralarına da konu olmuş; değişimin getirdikleri ve götördükleri Mudahhar’ın kişiliğinde ortaya konmuştur. Mudahhar tipi gibi, mahalli fıkraların tanıtılması, Türk fıkra tiplerinin ortaya çıkartılması çalışmalarına katkı sağlaması bakımından önemlidir.

8. Mudahhar Fıkralarından Örnekler

MF-1. Mudahhar'ın Abdal Olması

Mudahhar gençlik çağlarında bir kız meselesi yüzünden annesi ve amcalarıyla bozuşur. "Madem istediğim kızı bana almıyorsunuz, ben de abdal olacağım." diyerek başına bir hasır şapka geçirir ve abdallara karışır. Kısa zamanda onlardan sepet örmeyi öğrenen Mudahhar, bir yıl ailesinin yanına uğramaz. Aradan geçen bir yıldan sonra sepet satıcısı kılığında annesinin evine gelir. Annesi biraz esmerleşen oğlunu tanıyamaz. Alışverişten sonra annesi;

-Yavrum, benim de tıpkı sana benzeyen bir oğlum vardı. İstediyi kızı almadım diye çekip gitti buralardan, abdallara karıştı, der. Bunun üzerine Mudahhar;

-İnsan insana benzer teyze, ama sen ne yap et o kızı al bence, der.

MF-2. Su Motoru

Mudahhar, sebzeçilik yaptığı dönemde ortağıyla bir su motoru almaya karar verir. Mersin'e gidip su motorunu alırlar ve bir kamyonetin kasasında Erdemli'ye getirirler. Yolda daha önce hiç kullanmadıkları motoru tanımaya, hangi düğmenin ne işe yaradığını test etmeye çalışırken yanlışlıkla motoru çalıştırırlar. Motor, kamyonetin kasasında bir ileri bir geri gitmeye başlar. Mudahhar'ın ortağı motoru kucaklayıp durdurmaya çalışır, fakat o da motorla birlikte kamyonetin kasasında dolanmaya başlar. Mudahhar, bu esnada şoförün uzun yolculuklarda, uyumak için kasaya koyduğu yatağı fark eder. Yatağı motorun üstüne atıp kendini de yatağın üstüne atar. Ortağıyla birlikte motoru kucaklayınca motor istop etmez ama sabit bir noktada çalışmaya devam eder. Bu vaziyette Erdemli'ye varırlar. Görenler;

-Hayrola Mudahhar, bu ne haldir, diyince o da,

-Yolda motoru azıcık elledik, sonra da böyle kucaklaşmaya başladık, der.

MF-3. Dul Kadının Nikâhı

Sorgun Köyü'nden sebzeçilik yapan adamın biri, dul bir kadını kaçıtır. Kadını akşam karanlığında köye getirip gizlice nikâh kıydırmanın yollarını arar. Çaresiz Mudahhar'ın yolunu tutar. Ona;

-Mudahhar Emmi, ben bir dul avrat kaçırdım. Onu nikâhıma alacağım. Sen güngörmüş adamsın, bu işi yapsan sana çok dua ederim, der. Mudahhar çaresiz kabul eder.

Nikâhın kıyılacağı eve varırlar. Mudahhar birçok kez nikâh şahidi olmuştur, ama hayatında ilk defa nikâh kıyacaktır. Gelinle damadı karşısına oturtur. Önce anne ve baba adlarını sorar. Sonra damada dönerek;

-Sabahtan akşama sebzeleri satadur, akşamdan sabaha dul kariyla yatadur, der. Sonra da nikâh işleminin tamamlandığını söyler. Bunun üzerine yeni gelin;

- Üç defa nikâhlandım, hayatımda böyle nikâh görmedim, der. Mudahhar da;

- Böyle nikâh görseydin bir defa evlenir, kının üstüne otururdun zaten, der.

MF-4. Sütsüz İnek

Mudahhar, İpçi Hacı Veli'den bir inek satın alır. Sözde inek iki aileye yetecek kadar süt vermektedir. Fakat ineğin sütü günden güne azalmaktadır. Mudahhar ineği satmaya karar verir. Bunu duyan ve yörede davarcılık yapan Çaylı namı ile bilinen Süleyman Dudaklı ineğe müşteri olur. Mudahhar'a ineğin sütünün olup olmadığını sorunca Mudahhar,

-Biz bu ineğin sütüne doyamıyoruz, diye cevap verir.

Bunun üzerine Çaylı ineği satın alır. Ancak ineği satın aldıktan birkaç gün sonra ineğin sütü tamamen kesilir. Çaylı soluğu Mudahhar'ın yanında alır. Ona;

-Hani sen bu ineğin sütüne doyamıyoruz, diyordun. İneğin sütü hiç yok. Utanmıyor musun yalan söylemeye? diyince Mudahhar da ona şöyle cevap verir;

-Ben sana biz bu ineğin sütüne 'doyamıyoruz' demedim mi?

MF-5. Dügün

Yayla köylerinin birinde yapılan bir düğüne, muziplik olsun diye, Mudahhar kadın kılığında gider. Düğünde kadınlar ayrı erkekler ayrı yerlerde eğlenmektedirler. Mudahhar da kadınların arasına gider ve oynamaya başlar. Kimse onun erkek olduğunu fark etmez. Biraz zaman geçtikten sonra hava aniden kararmaya ve şiddetli bir yağmur yağmaya başlar. Erkekler kendilerine ait çadıra, kadınlar da kendilerine ayrılan çadıra girerler. Yağmurun şiddeti artıp şimşekler çakmaya başlayınca kadınlar birbirine sokulmaya başlar. Az sonra kadının biri çığılığı koparır:

-Bacılar, aramızda bir domuz var!

Bu sırada başka bir kadına sarılmış olan Mudahhar;

-Korkmayın bacılar, yanınızda ben varım, size hiçbir şey yapamaz o namussuz, der.

MF-6. Mudahhar'ın Motoru

Erdemli'de motosikletin henüz yaygın olmadığı 1960'lı yıllarda Mudahhar, Mersin'den bir motosiklet alır. Satıcı ilk defa motosiklet kullanacak olan Mudahhar'a onu nasıl kullanacağını anlatır. Mudahhar da motosikleti alıp yola koyulur. Erdemli'ye varınca motosikleti nasıl durduracağını bir türlü hatırlayamaz. Erdemli'de duramayınca Silifke'ye kadar devam eder. Silifke'nin girişinde motosikletin benzini biter ve Mudahhar motorla birlikte yere düşer. Motosikleti doğruca tamirciye götürür. Tamirci motorda bir arıza olmadığını, sadece benzininin bittiğini söyler. Daha sonra benzini doldurup motoru nasıl durduracağını anlatır. Bu arada hava kararmıştır ve motorun farını açmayı da ihmal etmez. Mudahhar, motora atlayıp Erdemli'nin yolunu tutar ve sağ salim evin avlusuna varır. Motordan iner fakat bu defa farı kapatamaz. Başına gelenlerden ötürü zaten bunalmış olan Mudahhar, yerden bir taş alır ve farı kırar. Böylece bu sorunu da halleder.

MF-7. Nankör Kadın

Yazın çıktığı yayladan bahçesini sulamak amacıyla şehre inen Mudahhar'a, yolda bir kadın denk gelir. Sirtında çocuğuyla yazın sıcağında yürümek zorunda olan bu kadına Mudahhar acır ve onu motorun tercisine atarak yola devam eder. Yaklaşık 20 km yol gittikten sonra "Şuayib'in Virajı" mevkisine geldiklerine kadın çocuğunun sirtında olmadığını fark eder. Hemen geri dönerler ve yol boyunca çocuğu ararlar. Yaklaşık 5 km gittikten sonra "Bozburun" mevkisinde çocuğu burnu dahi kanamamış bir halde bulurlar. Mudahhar kadına bu olaydan kimseye bahsetmemesini tembihler. Kadının gözünü korkutmak için de şayet bahsederse hapse girebileceklerini bile söyler. Erdemli'ye inip bahçesini suladıktan sonra kahveye varan Mudahhar herkesin bıyık altından güldüğünü sezer. Kahvedekiler ona bir çocuk düşürdüğünü söylerler. Mudahhar'ın canı sıkılır, başka bir kahveye gider. Orda da gülerek bir çocuk düşürdüğünden bahsederler. Mudahhar'ın canı iyice sıkılmıştır, motoruna atlar yaylaya varır. Yayladaki kahveye varıp,

-Selamün aleyküm ağalar, der demez, kahvedekiler;

-Ya Mudahhar, sen bir çocuk düşürmüşsün, anlat bakalım nedir işin aslı, diyince Mudahhar zıvanadan çıkar ve şöyle der;

-Keşke çocuğu düşürecekime o o...yu düşürseydim.

MF-8. Mudahhar'ın Atı

Mudahhar'ın yıllardır can yoldaşı olan bir atı vardır. Ne var ki at yaşlanmaya başlamıştır. Mudahhar onu satmak için Mersin mezatına gider. Öğleye doğru atını satar, daha genç bir at aramaya başlar. İstedığı özellikte bir at bulamayınca o gece otelde kalır. Diğer gün Tarsus mezatına gider. Pazarda kuyruğu kesilmiş, kulağına küpe takılmış ve durmadan şaha kalkan bir at görüp beğenir ve bu atı satın alır. Atına binip yola çıkar. Uzun bir yolculuktan sonra köyüne varır. Evin önünde atını durdurur ve heybesindeki eşyaları indirmeye başlar. Tam o sırada ahırdaki tay kişnemeye başlar. Kısırak da buna karşılık verince Mudahhar atı tekrar alıcı gözle incelemeye başlar ve bu atın kendi atı olduğunu anlar. Dizlerini dövmeğe başlar. Bunu gören hanımı;

-Hayrolsun Mudahhar, ne döven dizlerini, der. Mudahhar da;

-Daha ne olsun, bizim kargayı şahin yapıp geri bana satmışlar, der.

MF-9. Göz Damlası

Hastalığa karşı oldukça dirençli olan Mudahhar bir gün gözlerinden rahatsızlanır. Şifa bulmak amacıyla uyguladığı tedaviler sonuç vermeyince çareyi doktora gitmekte bulur. Doktor gözden ameliyat olması gerektiğini söyler ve onu ameliyata ikna eder. Ameliyat başarılı geçer, ancak gözde dayanılmaz bir ağrı başlar. Buna dayanamayan Mudahhar doktordan ilaç ister. Doktor sabah ve akşam alması için kendisine hap verir. Fakat o doktora;

-Ağızdan alınan ilacın göze ne faydası olur ki, der.

Bunun üzerine doktor, diğer doktorları da çağırıp toplar. Rivayet olunur ki göz damlası Mudahhar'ın bu uyarısı sonucu bulunmuştur.

MF-10. Moda

Mudahhar'ın küçük oğlu yaşadığı devrin modasına uyarak saçlarını at kuyruğu uzatmıştır. Bundan son derece rahatsız olan Mudahhar, eşi vasıtasıyla oğlunun saçlarını kestirmesini ister. Oğlu annesinin lafını dinlemeyince kendisi ikaz etmek ister ama bunu doğrudan yapmak yerine ona bir ders vermeyi amaçlar. Bir gece geç saatlere kadar uyumaz, oğlunun tuvalete gitmesini bekler. Oğlu gece yarısı uyanıp evin dışındaki tuvalete gidecekken gecenin karanlığından faydalanarak ona arkadan sarılan Mudahhar;

-Nerdesin hanım, kaç saattir yatakta seni arıyorum, diyince oğlu feryadı basar. Bunun üzerine Mudahhar olayın farkına yeni varmışçasına;

-Ne bileyim oğlum, örgülü saçını görünce seni anan sandıydım, der.

MF-11. Caz Müzik

Erdemli'de evine radyo alan ilk kişilerden biri olan Mudahhar, radyoya ayrı bir önem verir, onu gözünden sakınırmış. Her gün eline bez alıp radyonun tozunu alır, müzik dinledikten sonra da üstüne beyaz bir tülbent örtermiş.

Bir gün karısı mutfakta bulaşık yıkarken radyodan da yanık bir türkü okunuyormuş. Türküleri çok seven karısı ona radyoyu kapatmasını, işi bittikten sonra türküyü beraber dinlemeyi teklif etmiş. Mudahhar bu isteğe uyarak radyoyu kapatmış. Az sonra bulaşık bitince eşi yanına gelmiş ve Mudahhar radyoyu açmış. Ancak radyoda türkü değil, hiç

anlamadıkları bir dilden caz bir parça çalınıyormuş. Bunu duyan Mudahhar hemen tülbenti radyonun üstüne atıp;

-Gördün mü hanım, tülbenti beş dakika kafadan atınca bizim radyo da cavour oldu, demiş.

MF-12. Çin Seddi'nin Yapımı ve Mancınının İcadı

Mudahhar, dedesinin çok çapkın olduğunu, Çin Seddi'nin yapımının ve mancınının icadının onun sayesinde gerçekleştiğini söylemiş. Anlattığına göre dedesine bütün Çin prensesleri âşık olmuş. Her gece bir prenses saraydan kaçır, Mudahhar'ın dedesinin koynunda yatarmış. Çinliler bakmış ki prenseslere engel olamıyorlar, bir duvar örmeye karar vermişler. Bunun üzerine Çin Seddi örülmüş. Ancak prensesler Mudahhar'ın dedesine olan aşklarından bu duvarı aşmanın yolunu aramışlar ve mancınığı keşfetmişler. Her gece Çin tarafından bir prenses kendini mancınının için koyar ve surların öbür tarafına attırır. Gündüz olunca da Mudahhar'ın dedesi kendi yaptığı mancınikle onları Çin topraklarına atarmış. Çinliler bakmış ki olacağı yok Mudahhar'ın dedesini Sorgun'a³ kadar kovalamışlar.

MF-13. Mudahhar'ın Namazı

Mudahhar ve sebze ortağı bir gün yayladan Erdemli'ye inerken karınları çok acıkmış. Yolda bir plan yapmışlar. Bu plana göre vardıkları köyde Mudahhar namaz kıldırarak ve bir türlü namaza başlayamayıp -dolayısıyla arkasındaki cemaat de başlayamayacak- ne kadar takva sahibi bir insan olduğunu gösterecekmiş. Vakit öğle ezanına yaklaşırken yol üstündeki bir köye sapmışlar. Köyün camisinde abdest alıp ön safa oturmuşlar. Ne var ki köyün imamı olmadığından namazları köylüler kıldırır. Bunu çabucak kavrayan Mudahhar boğazını temizleyerek namaz kıldırarak için öne çıkmış. Fakat tam tekbir alacakken elini indirir, tekbir alamamış. Üçüncü denemede de alamayınca arkasına dönerek; "Kabeyi karşımda tam olarak göremiyorum, aranızda abdestsiz biri var, çabuk camiye terk etsin!" demiş. Önceden sözleştikleri üzere arkadaşı hemen dışarı çıkmış. Tabi bütün cemaat bu yabancı misafirin takvasına hayran olmuş. Namazdan sonra hemen yemek için eve davet edilmişler. Yemek esnasında ev sahibiyile Mudahhar arasında şöyle bir konuşma geçmiştir;

-Aman hoca efendi, sen namazda Kâbe'yi gören insansın. Soframız fukara sofrası, yemeğimizin kusurunu görme.

Mudahhar;

-Sen tasa etme, yemek yerken gözüm hiçbir şeyi görmez.

MF-14. Sahur

Bir ramazan günü kahvede oturanlar açlığın da etkisiyle iftarda ve sahurda ne kadar yemek yediklerinden bahsetmeye başlamışlar. Birisi, "Ben sahurda yedi sıkma yemezsem karnım doymaz." demiş. Bir diğeri, "Yedi sıkma midemdeki odalardan birini doldurmaz, ben on sıkmadan aşağı yemem." demiş. Derken bir başkası sahurda yediği sıkma sayısını on beşe çıkarmış. Bu arada kahvedekiler sohbeti dinleyen ama söze hiç karışmayan Mudahhar'a yönelmişler. Çünkü onun da iyi sıkma yiyicisi olduğunu bildiklerinden;

-Mudahhar emmi, sen de sahurda on beş sıkma yer misin, demiş birisi. Bunun üzerine Mudahhar;

³ Mudahhar'ın yaşamını geçirdiği, Erdemli'ye 70 km mesafede bir yayla köyü.

-Valla ben on beş sıkma için uykumu bölemem, demiş.

MF-15. Değirmen

Mudahhar değirmencilik yaptığı sırada değirmene gelen müşterilerinden geceye kalanları evinde ağırlamış. Yine bir gün müşterilerinden biri havanın kararmasından ötürü evine gidememiş ve Mudahhar'ın evinde misafir olmuş. Akşam yemeği için kurulan sofraya birlikte oturup yemeğe başlamışlar. Mudahhar'ın karnı doyduğu halde misafiri utanmasın diye azar azar yemeğe devam ediyormuş. Ama misafir önüne konan bazlamayı nerdeyse iki lokmada yutuyormuş. Dokuzuncu bazlamayı bitirince Mudahhar'a dönüp;

-Mudahhar Emmi, midemin değirmeni sabahtan beri çalışmıyor, sayende karnım doydu, yenge bir bazlama daha atabilir mi, deyince Mudahhar çileden çıkıp şöyle demiş:

-Yeter ulan, senin değirmen çalışacak diye benim değirmen kapanacak.

KAYNAKÇA

Aça, Mustafa (2010). "Türk Mahallî Fıkra Tiplerine Giresun'dan Bir Örnek: İssiğin ve Sümes", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, Bildiriler*, Cilt II, Giresun Belediyesi Yayınları, s. 636-646.

Aça, Mehmet, M. Ekici vd.(2012). "Anonim Halk Edebiyatı", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ed. M. Öcal Oğuz, 9.b. Ankara: Grafiker Yayınları, s.129-234.

Apaydın, Mustafa (2014). "Türkiye Türkolojisinde Yapılan Mizah-Hiciv Çalışmaları Hakkında Bazı Değerlendirmeler", *Discussions on Turkology*, Ö. Emiroğlu, M. Godzinska vd., Department of Turkish Studies and Inner Asian Peoples Faculty of Oriental Studies University of Warsaw/Varşova Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Türkoloji ve Orta Asya Halkları Bölümü, Varşova, s. 457-466.

Artun, Erman (2006). *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, 2.b., İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Boratav, Pertev Naili (1978). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Çıblak Coşkun, Nilgün (2015) "Kahramanmaraş Fıkraları", *Prof. Dr. Erman Artun Armağanı*, Adana: Öz Baran Ofset, s.146-172.

Doğaner, Ali (2014)."Çukurova Bölgesi Fıkra Anlatma Geleneğinde Yörük Tipine Bağlı Fıkralar", *Route Educational & Social Science Journal*, Volume 1(1) April 2014, s.127-143.

Ekici, Metin (2010). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Elçin, Şükrü (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*, 10.b., Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaya, Doğan (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*, 2.b., Ankara: Akçağ Yayınları.

Kırmızı, Ömer (2015). *Erdemli Halk Kültürü Araştırması*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Sakaoğlu, Saim(1992). *Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

Şahin, Muzaffer (2011). *Erdemli Nerede*, Mersin: Yeni Ufuk Gazetesi Kültür Yayınları.

Tuğrul, Mehmet (1969). *Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı*, İstanbul: MEB Yayınları.

Türkmen, Fikret (2000). “Osmanlı Döneminde Türk Mizahı”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. IV, s. 1-10.

Uğur, Sait (1947). *İçel Folkloru*, Ankara: Ulus Basımevi.

Yıldırım, Dursun (1999). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Yücebaş, Hilmi (1976). *Hiciv ve Mizah Edebiyatının Antolojisi, 2.b.*. İstanbul: Milliyet Dağıtım Ltd. Şti.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

Kaynak kişiler ile ilgili bilgiler, “ad-soyad, doğum yılı ve yeri, öğrenim durumu, mesleği, medeni hali ve ikâmeti” sıralamasına göre verilmiştir.

K.1: Hasan Keskin, 1948, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Sinap Köyü

K.2: Mehmet Ersin, 1954, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Koramşalı Köyü

K.3: Ahmet Feslikan, 1966, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Çerçili Köyü

K.4: Murat Arıcı, 1967, Erdemli, üniversite, öğretmen, evli, Erdemli/Tömük Mahallesi

K.5: Şerafettin Yelli, 1968, Erdemli, ortaokul, esnaf, evli, Erdemli/Sorgun Köyü

K.6: Süleyman Poyraz, 1950, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Sorgun Köyü

K.7: Ahmet Kemal Ersen, 1949, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Aslanlı Köyü

K.8: Fazıl Şen, 1958, Erdemli, lise, esnaf, evli, Erdemli/Kocahasanlı Mahallesi

K.9: Adnan Poyraz, 1955, Erdemli, ortaokul, çiftçi, evli, Erdemli/Sorgun Köyü

K.10: Mehmet Ali Poyraz, 1948, Erdemli, ilkokul, esnaf, evli, Erdemli/Sorgun Köyü

K.11: Tahsin Tekeli, 1949, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Yeniyurt Köyü

K.12: Hasan Gönül, 1941, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Karayakup Köyü

K.13: Hasan Kaya, 1943, Erdemli, ilkokul, çiftçi, evli, Erdemli/Harfilli Köyü

K.14: Hikmet Danacı, 1953, Erdemli, ortaokul, çiftçi, evli, Erdemli/Tömük Mahallesi